BERNARDINI TELESII CONSENTINI, DE VSV RESPIRATIONIS Liber.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS M. D. XC.

Apud Felicem Valgriſium.

ILLVSTRISSIMO IOANNI MICHAELIO PATRICIO VENETO,

EQVITI PRAECLARISSIMO, AC D. Marci Procuratori meritiſſimo

Antonius Perſius. S. P. D.

NON *ignoras, Ioannes Michaeli, Venetæ Reipublicæ Columen, vnicum prudentiæ, eruditionis, humanitatis exemplar, Telesij, dum viueret præclarum de virtute tua iudicium, atque ex iudicio ſtudium in te ſingulare, quo & ſi magnis locorum interuallis diſiunctum, tanto tamen proſequebatur, ac colebat, vt, quamuis decrepitus Iam ſenex ad me ſæpè ſcripſerit ſe Venetias tui vnius inuiſendi cauſſa cogitare. Feciſſetq; ille omnino, ſi longior ei lucis vſura contigiſſet, aut ex ingentibus illis moleſtiarum, ac perturbationum fluctibus, ex morte, filio, quem vnice diligebat, à ſicario quodam illata, præſertim obortis, quibus extrema iam ætate eſt conflictatus, emergere vnquam, ac ſe vindicare potuiſſet. Nouerat te ille Romæ familiariter, felicibus illis, atque eruditis temporibus, mirificum ex mirifica tua ſapientia, elo-*

quentia, comitate fructum cœperat. Itaque iure abſentis poſtea deſiderium non niſi cum vita depoſuit. Ego igitur qui te non minus Teleſio Venetijs, ac Patauij colui, obſeruaui, obſeruoq; in dies magis, ac magis, tum ijſdem, quibus ille, nominibus, tum ob præclara tua in me merita, qui me & publicè, & priuatim diſputantem auctoritate tua ſumma protegere non ſis dedignatus, vt tuæ in Teleſium prius, deinde in me ipſum beneuolentiæ, gratiq; vtriusq; noſtrum in te animi ſignificatio extaret aliqua diuturnior, hunc Telesij ipſius libellum de vſu reſpirationis tuo nomini ampliſsimo dicare operepretium duxi. Tu pro tua ſapientia, & humanitate, ſi non re, ſaltem vtriuſque noſtrum animo tibi ſatisfacies, & mea in te officia tibi grata eſſe hoc tuo officio, quod mihi gratiſſimum erit, declarabis. Vale. Patauio.

BERNARDINI TELESII CONSENTINI,

DE VSV RESPIRATIONIS.

Aeris, qui inſpiratur, portionem ad cerebri efferri ventriculos, ac in ijs ſpiritus uniuerſitati eam immiſceri. Cap. I.

AERIS, qui inſpiratur portionem quampiam ad cerebri efferri ventriculos, ſpiritusque vniuerſitati in ijs immiſceri, cùm conſpicuus qui, è naribus ad eos fertur meatus, tùm verò odorum, aeris nimirum affectionum perceptio, & quę ab odoribus, & ſpiritus ipſe, & uniuerſum animal patitur, apertiſsimè manifeſtant; aſperæ itidem arteriæ vacuitas, patens videlicet, meatus, qui ex ore loci ſcilicet in quo pulmo, & cor continentur, poſt inſpiratum aerem inflatio, tumefactioque eius veluti uniuerſitatem in pulmones, & quampiam itidem eius portionem dictum in cordis ſinum deferri declarat. portio porrò, quæ ad cerebri ventriculos, ſpiritumque ibi contentum effertur, manifeſte (ut in commentarijs de rerum natura, & Lib.6.c.8. de ſomno amplius, latiusque expoſitum eſt) propterea ad eum effertur, eique immiſcetur, vt non valde ab eo diſsidēs, copiaque ab eo exuperata in eius agatur naturam. itaq; eius & molem augeat, & amplius fortè eius ut feruorem temperet, modereturque. fortè enim una ex euaporatione è ſanguine in corde, plexuque retiformi amplius elaborato educta, cōfectus, nimis ſit ardens, nimiſque præceps; nec uerò niſi in ſpiritum angendus ſit, immittendusque in eum ſit, ſumma interdum moleſtia, ſummoque immiſſus malo, & in ſpiritum omninò

ninò

ninò eum agi diuerſiſsima ſpirituũ tenuitas, puritasq́ue manifeſtat, quæ ſcilicet ijs perpetuò amplior ineſt, ſinceriorq́ue, qui ſinceriore, tenuiore, paucioreq́ue degunt in aere. quin & ad ſpiritum dictis in uentriculis contentum agitandum, dimouendumq́ue aerem immitti exiſtimare etiam licet neque enim in arcto coercitus in loco per ſe moueri queat, ſed immobilis torpeat. itaque corrumpatur aeris more, qui quod motu omnino gaudet, & manifeſtè motu ſeruatur, anguſto incluſus in loco, nihilq́ue ab externo ullo agitatus, immobilis fit, corrumpiturq́ue. præterea & vt Tunicas, à quibus cerebri moles continetur, quę & per ſe graues, & à cerebri mole preſſæ concidant fortè, ſpiritumq́ue in anguſtius comprimant, vel opprimant etiam, itaque & exitio dent: asſidue ſubleuet, ſubſtineatq́ue, & dictam omnino aeris portionem hos præſtare vſus, mors declarat, quæ, reſpiratione adempta ſtatim animal corripit, ſi quidem quantumuis internarum partium inſpiratus aer calorem foueat, augeatq́ue, aut moderetur, ſeruet omninò, qui tantiſper eius illa contactu priuatæ, alio malo, alioue incommodo nullo prorſus affectæ, & ipſe, & animal uniuerſum uita deſtituatur, intelligete non licet; & ſpiritum in anguſtum actum, nullo temporis extingui momento, itaque animal interire, & ſuo ſatis expoſitum eſt loco, & flammarum, tenuitatisq́ue cuiuſuis in anguſtum coactæ, compreſſæq́ue præſens extinctio, ſuffocatioq́ue apertiſſimè manifeſtat. itaque (quod dictum eſt) inſpirati aeris portionem, quæ cerebri ſubit ventriculos, uſus, qui expoſiti ſunt præſtare maximè eſt rationi congruum, aliam uerò quæ in ſiniſtrum illabitur cordis ſinum, propterea eum ſubire exiſtimandũm eſt, ut ſanguini, qui in eo abſoluitur, immiſta eius molem, & tenuitatem amplius augeat, uel vt tenuior ipſa facta, calidiorq́ue, ſpititus aſſumat naturam; tum, vt quæ eius pars nullo illo temporis momento, quo immiſſus aer expiratur, ſanguini immiſceri, unumq́ue ei fieri non potuit, itaque Thorace compreſſo exprimitur; Fuligines, quæ concoctione in quauis, in uehementi præſertim cuiuſmodi, qua ſanguis in corde abſoluitur, exiſtit, aſsidue fiunt, ſecum ofterat omnes. eius porrò ueluti vniuerſitas, quæ in pulmones deſcendit, quoniam nullam in rem fertur, inquam agi poſsit, alium omninò ob vſum immittatur neceſſe eſt. is porro ut innoteſcat, caloris, frigorisq́ue natura,

tura, uiresque, & quæ aduenientе altero, operatur alterum, & caloris omnino ingenium inſpiciendum eſt.

Caloris, Frigorisq́; Ingenium, & aeris inſpirationem, caloris coercendi, introq́; agendi gratia animalibus tributam eſſe. Cap. II.

CALOREM, Frigusque è proprijs ſeſe alienas in ſedes aſsiduè effundere, easque ubi ab altero non reijcitur, alterum occupare utrumque, & utrumque itidem altero aduenientе propriam ſe ſe in ſedem colligere, inque unum agere, vsque adeò manifeſtum eſt, ut nulli prorſus uiſum id non ſit, placitumque. vt & id ſeorſum à frigore, calori noſtris entibus, & animalium corporibus, craſsioribus nimirum indito rebus, quam quas ſecum vniuerſas euehere queat, ineſt, ut aſsiduè, quas eorum poteſt partes attenuet, nec id agere curet unquam. Dum non ea illas donet tenuitate, in qua elabi ipſe queat, & elabatur omnino. arcto in loco immobilis torpere exhorrens, nec ſubſtinens omninò, quæ igitur à calote conſtituta ſunt, uel nullo à frigore oblæſa corrugantur, craſſeſcuntque, & corrumpuntur tandem omnia calore videlicet uniuerſo, cum uniuerſa elapſo tenuitate, at ea certè facilius, promptiusque è, quibus facilius, promptiusque calor elabi poteſt. mollia nimirum, at quæ non gliſchra, uiſcoſaque, ſed laxa ſint, apertaque, quæ omnino elabenti calori egreſſum minus abnegant, & calida, atque ambiente amplius calido. quorum ſcilicet proprius calor, & per ſe moliri egreſſum queat, & ab externo cum ad elabendum allectus, inuitatuſque, tum & patentiorem exitum nactus. nam frigido inambiente, quod oblædi ſeſe ab eo, deſtrui, quo maiore omnino affici malo, quàm quod ibi torpens patitur, ſentit internus calor cohibet ſeſe, quin intrò (ut dictum eſt) recipit, & ueluti abdit; & calorem omninò quemuis, at robuſtum amplius mollibus, apertisque inditum rebus, niſi à frigore reijciatur, nullo ferè temporis momento inde elabi, itaque perire, ignis declarat calido accenſus ſub cœlo, qui ſcilicet nec uigens fieri, nec diu omnino ſeruari poteſt, ſed ſtatim ferè, materiaque penè uniuerſa ſuperſtite, & quam frigido in

ambiente

ambiente ſatis diuturnum, vigentemque ignem idem agat calor euolat, manifeſtè enim propterea lãguet, peritq; ignis, quod proprius eius calor nihil ab externo frigore reiectus, nihil marcriam ſubit, & ab ambientis calore adiutus tenuitatem, quam facit prius abſoluit, ita ſcilicet tenuem, leuemque facit, ut euehere eam queat, quàm præinexiſtentem naturam è ſuppoſita mole deturbet, eamque ipſe occupet: ut ſi qui calidiſsimis, molliſsimisque animaliũ corporibus ineſt calor, nullo à frigore detrudatur, ambigere non liceat, quin ſtatim is elabatur, itaque & animalia omnia penitus deficiant; minus etiam quin qui animalium corpora ſubit aer, quamcunque eorum partem, & quacumque ſubeat ratione hunc, uel in primis præſtet uſum, elabentem nimirum calorẽ retrudat, introque agat. iamque periturum Ignem aer per folles iniectus in lignum retrudit, itaque ſeruat, augetque. manifeſtè enim propterea is, eique inexiſtens calor, non euolat amplius, ſed ſeſe intro recipit, quòd immiſsi frigoris uires exhorret, reformidatque, & nequaquam reliqua uiſcera, reliquasque corporis partes, ſed unum modo pulmonem, qui inſpiratur, ſubit aer: quòd (ut exiſtimare licet) ne è reliquis proprius euolet calor, non tam tum imminet periculum, minus calidis, minuſque laxis, è quibus omnino nec euolet, uel à frigore ad pulmones delato retineri, cohiberique poteſt: nam ne è ſanguine elebatur calido, liquidoque, & nõ duriſsiſimis cõtento in rebus aer prohibet, qui diſtẽtis, laxatiſq; arterijs, & Venis, etiã Galeni teſtimonio ſubit, quin & adiacentiũ fortè partiũ calorem, is itidẽ retrudit, introque agit, nec uero è caloris, frigoriſque natura tantum. Sed ex omnibus, quæ reſpirationi eueniunt, & ex ipſius in primis diuerſitate id declarare licet, quæ ſcilicet cũ animalis calore uſquequaq; uariari apparet; taliſque perpetuo fieri, qualis ad præſentem eum cohibendum apta eſt. at quoniam non retinendi, coercendique, & intrò agendi caloris, ſed eius imminuendi, debilitandique gratia reſpiratio animalibus ſumme tradita eſt, Lib. de vtili reſpir. Ariſtoteli, Galenoque uidetur: itaque noſtra cum eorum ſententia conferenda eſt, & utra potior ſit, ex ijs omnino, quæ reſpirationi eueniunt, ex eiusque diuerſitate omnino eſt dignoſcendum. vtique priuſquàm ea exponatur, illorum ſententia explicanda examinandaque eſt.

Refrigerandi, imminuendiq́ caloris gratia reſpirationem animalibus tributam eſſe Ariſt. videtur. Cap. III.

DVPLEX (inquit Ariſtotelis) eſt ignis interitus, extinctio, & *μάρανσιν*, marcor à noſtris, atque exiccatio dicta, & extinctio, quidem à cõtrarijs fit, marcor verò, & exiccatio ob caloris copiam, etenim ſi excellat quod circumiectum eſt, calidum, ſiue alimentum non capiat, interit quod Ignitum eſt, non frigore, ſed exiccatione, quam ob rem neceſſe eſt refrigerationem fieri, ſi ſalutem aſſequi debet; id enim auxilio eſt contra huiuſmodi corruptionem; & haud ita multo poſt refrigeratione, (inquit) animalium natura indiget ob animę in corde feruorem & uitę principium deſinit in ijs qui habent id, ubi calidum illi coniunctum non refrigeratur: nam (vt dictum eſt) ipſum à ſemet liqueſcit id (ut ſuis uidetur) inuuens calorem uidelicet nimis actum, & à nullo frigore retuſum, humidum cui adheret abſumere omne, priuſquam reparari id queat; eo porrò pabulo ſcilicet, uehiculoque priuatum calorem ulterius uiuere non poſſe, nimirum itaque cordis calorem refrigerandum fuiſſe, atq; imminuendum, ne materia cui is adhæret, depopulata, abſumtaque omni, liqueſcat, pereatque, id verò & frigidi aeris immiſſione, & cerebro etiam ſuperpoſito, quod frigidiſsimum Ariſtoteli uidetur, factum fuiſſe.

De iuuent. & ſe nunt. c.3. & reſpi rat. ca.10.

Eod. ca.13.

Frigidi aeris inſpirationem retinendi, augendiq́ caloris gratia animalibus traditam eſſe Ariſtoteli exiſtimandum omnino fuiſſe. Cap. IIII.

RECTE quidem Ignis apud nos nullus, nec ullus omnino calor, qui præſertim paulò robuſtior ſit, niſi pabulum, quo nutriatur, reficiaturque aſsiduè ei ſubminiſtretur, noua nimirum materia, & in quam prius ſe ſe effundat, & in qua prius ſe ſe conſtituat, quàm eã cui aſsiduè inſidet, in ſummam agat tenuitatem, ſurſumque efferat; haud quaquam diu ſeruari poſſe: & calor omninò quiuis eò promptius extingui marceſcereque Ariſtoteli uidetur,

quò uehementior ſit, qui ſcilicet materiam, cui adhæret citiùs attenuat, adeoque leuem facit, ut ſecum euehere eam queat, & diutiùs quis ſeruari ſi debilitet, imminuaturuè eius uis: eſto & à frigore quouis Ariſtoteli fiat: ut ſi quidē animalium calori alimentum nullum, à quo reficiatur, apponi uideatur. res, ſcilicet nulla animalium corporibus indi appareat, in quam proprius ipſorum calor ſe ſe effundat, & quam penitus ſubeat, occupetque, & in abſumptas, in eas, ſcilicet agat corporis partes, quas in ſummam actas tenuitatem, ſecum aſſiduè effert; itaque & illas & ſeipſum in illis ſeruet, non temere in eorum animalium cor aerem, qui nimirum eius ſeruorem retundat, imminuatque immittendum eſſe Ariſtoteli uiſum ſit; at alimentum aſsiduè ab animalibus aſſumi, idque à proprio ipſorum calore occupari, & in abſumptas, elapſasque corporis partes agi, itaq; & hos, & ipſum in his refici, ſeruarique, & augeri interdum, atque amplificari: & ſingulis in animalium Generibus ea diuturniora omnia, quibus robuſtior ineſt calor; & Ignem à Vento nō exuperante, vel languentem iam iam, iamque periturum, elapſurumque non retineri modò, ſeruarique, ſed augeri, & uires ſumere; & vbi alimentum adeſt, eo amplius ſeruari ignem, quò calor vehementior ſit, robuſtiorque, & animalia calidiora omninò, robuſtioraque frigido ſub cælo intuenti, & entia quæuis promptius quidem calido inambiente, ſerius verò ſæuiētibus frigoribus, at quouis ſub cælo, præterea corrumpi tandem omnia enuntianti, quòd prius ipſorum calor, promptius quidem ubi ab externo ad euolādum veluti inuitatur, alliciturq́; , ſeruus verò ubi externum, frigus exienti veluti exitiū minitatur, caloris omnino egreſſu entia corrūpi, eumque non alia à re, ſed vno à frigore tantiſper retineri, coercerique, & intro agi, itidem intuenti: utiq; frigidi aeris immiſsionē, non imminuēdi, ſed introagendi, uniendique itaque & augendi caloris gratia animalibus tributam eſſe exiſtimandum omninò fuit. nec uerò ſi refrigerandus, imminuendusque ſit cordis calor, uſquequaque, & ubi etiam maximè is languet, maximeque eſt debilitatus, ibi itidem imminuendus; ſed augendus omnino tunc, roborandusque, itaque reſpiratio iuſta Ariſtotelis ſententiā intermittenda ſit, quæ languidior quidem, at multo certè crebrior fieri videtur, qualis (vt uidebitur) ad languentem iam iam, iamque elapſurum calorem retinendum aptiſsima eſt;

ſum-

ſummopere certè mirari licet, rerum omnium conditorem deum, qui reliquis ſuis in operibus longè ſapientiſsimus, longeque ſolertiſsimus Ariſtoteli uiſus ſit, in animalium conſtitutione Inſipientem uideri, atque inertem. talis enim ſit, ſi nimium cordi calorem, & qui tot animalium moleſtijs, periculiſque imminuendus ſit, crediderit. Age verò, & Galeni itidem ſententia, uel nihil fere ab Ariſtotelica differens explicetur & ipſa, examineturque.

Refrigerandi caloris gratia reſpirationem animalibus traditam, & animalium calori frigus commiſtum, & duplicem illius, flammarumq́ motum eſſe, videtur Galeno. Cap. V.

QVONIAM (inquit Galenus) vbi amplior, quam ſecundum naturam, caliditas in locis circa cor, & thoracem collecta fuerit, ſtatim & ſolito amplius reſpirare appetimus, exiſtimare utique licet refrigerationis gratia reſpirationem fieri veluti porrò flãmę omnes duplici motu moueri uidẽtur, altero è materia, è qua accenduntur, per quem maximè ſurſum feruntur, & vndequaque diſperguntur: altero huic contrario, ad ſei ipſarum principium, & veluti radices vergente, per quem conſidunt, & contrahantur; quod ſi horum alter deficiat, flammã omnem extingui neceſſarium eſt, ſi ſcilicet aut materia, è qua alitur, aut altero motu priuetur flamma: ob id igitur moderatè frigido ambiẽte aere flamma omnis opus habet, qui enim excellenter calidus eſt, alterum ipſius motum immodicè extra extendẽdo, frigidus uerò alterũ intrò protrudendo extinguit: eodem modo, & caliditas animalibus inſita materiam vnde accenditur ſanguinem habet, nec non à natura inſitum principium motus in utranque partem, ita ut altero priuata, reliquo etiam ex neceſsitate deſtituatur: ſiue igitur à reſpiratione prohibeas, ſiue à ſanguine, ſtatim corrumpitur, & alibi mouetur (inquit) innatum calidum à ſuo principio foras caliditatis ratione, intrò uerò & ad principium illabitur, quia frigiditatis eſt particeps, hoc ſi quidem calidum miſtum eſt, & ex calore, frigoreque ortum habẽs; ac prima quidem cali-

De utilita, reſpira.c.3.

„ di ratio ſpontaneum ſui ipſius mobilitatem includit, hacque
„ ad operandum maximè eget, nil hominus magnum quoque
„ à frigore adiumentum accipit. nam cum innatum calidum &
„ eleuare in altum, & ſecum alimentum rapere natum ſit; certè ſi frigus lationem calidi non coërceat, pęnitus euaneſceret, atque diſsiparetur.

Frigidi aeris inſpirationem non refrigerandi, imminuendiq́, ſed retinendi augendiq́ caloris gratia animalibus tributam fuiſſe, magis etiam Galeno, quàm Ariſtotali exiſtimandum fuiſſe. Cap. VI.

SI quidem nil aliud in calorem agat frigus, niſi quod eum imminuat, debilitetque, ibi copioſiorem aerem inſpirari, ubi copioſior circa cor factus ſit calor, intuitus Galenus, nihil fortè incuſandus foret aeris inſpirationē refrigerandi caloris gratia animalibus tributam eſſe ſtatuēs; at quoniā non id modò in calorē agit frigus, ſed manifeſtè elabētem eum retinet, coercetque, itaq; auget, incuſandus omninò uideri poteſt, qui non refrigerandi, ne imminuendique, an intrò agendi, retinendique caloris gratia amplior ibi inſpiretur aer, & aeris omninò immiſsio animalibus tributa ſit inquiſierit, id certè factum Galeno ſi foret, uel in ijs, quæ reſpirationi accidere ei uiſa ſunt, in eiuſq; diuerſitate, quę ante alios omnes ei pulcherrimè conſpecta eſt, non imminuendi, refrigerandique ſed coercendi introq; agendi: itaque & roborandi caloris gratia aeris immiſsionē animalibus tributam eſſe liquido conſpectum Galeno foret. cui nimirum ubi animalis corpus ualde concalefactum eſt, atque apertum, ubi ſcilicet nō inexiſtens calor omnis elabatur, magnum imminet periculum, non magnam ibi qualis ſi imminuendus ſit, refrigerandusque calor opus omnino eſſet, ſed minorem & crebram, qualis elabentem calorem retrudendum, introque agendum aptiſsima eſt, & quali omnino uentilatione elapſurus, iam iam ignis retineri apparet, & qui inſuper, ut ſeruetur calor à frigore omnino retinēdum eum, & in materia intro agendum pulcherrime, ut viſum eſt conſpexit, ueluti (inquit) flamma omnis, ut ſeruetur ambiente

mode-

moderatè frigido opus habet, qui enim ualde calidus eſt, illius motu immodicè extra extendendo, flammam omnem extinguit, ſic & animalium calor frigidi aeris inſpiratione, à qua eius ad extrema motus reijciatur indiget. uel ipſi igitur Galeno, refrigerari poſtulat calor, non ut imminuatur, ſed ne elabatur, neue euolet, coerceatur, & ut materiæ magis uniatur, magiſque intro agatur, nec aliud omninò quid ambiens frigus calori præſtet, eum uè adiuuet, minus etiam quod externus calor internum oblędat, intueri licet, ui ſi quòd ad euolandum eum inuitat, aptioremque ad euolandum facit; materiam cui inhæret attenuans magis, & è circumpoſita egreſſum patefaciens. itaque quòd dictum eſt ſui ipſius non immemori Galeno, frigidi aeris inſpirationem, caloris coercendi, introque agendi tributam eſſe, magis etiam quam Ariſtoteli omninò exiſtimandum fuit. nihilo etiam minus incuſandus, ſuique ipſius, & rerum ſenſu perceptarum oblitus uideri poteſt Galenus, flammarum, animaliũque calori frigus immiſcens, & duplicem illi tribuẽs motum à calore, alterum verò à frigore. nam (vt in iiſdem declaratũ eſt commentarijs) ne dum ſummo, cuiuſmodi flammis ineſt, ſed calori omnino nulli nullum coire poteſt frigus, & nullum prorſus ens à calore frigoreque ſimul agentibus ſimulque ſibi ipſis coeuntibus conſtitutũ eſt. tum uel ſi flammarum, atq; animalium calori frigus immiſtum ſit, ſi quod non audeat negare Galenus, flammarum animaliumque calor immiſtum frigus exuperat, unum omninò utriq;, & proprio omninò motum aſsignet neceſſe eſt: compoſita entia quæuis eius vnius naturæ, quæ reliquis ſibi immiſtis prædominatur, reliquas ſecum ueluti trahentis, motu ferri intuitus, nihilque, ut uidetur, in ijs, quæ de miſtis, eorumque motu ab Ariſtotele tradita ſunt, diſſentiens. fumum præterea pari eti ſulfure illi eo admotum eò nimirum calore, fumo adiecto, cui, quin flamma eſſet deerat accendi, & flammam fieri, intuito Galeno, nequaquam fumum, qui ſuperpoſita flamma accendi uidetur ab eius portione quapiam ad illum, ut uidetur, deſcendente, ſed ab ipſius calore accendi exiſtimandum omninò fuit. nam illud flammarum ingenio aduerſum, maximeque contrarium, ut fumum modico auctum calore flammam fieri, & in fumo, qui ſulfori admotus lucidus fit, maniſeſtiſsime intueri potuit, & maximè flammarum, fumique natu-

ræ congruum eſt. neque enim aliud uideri poteſt, neque eſt omninò aliud flamma, niſi fumus paulo maiore donatus calore. Nec quòd in ipſo in fumum primum, ſed in aere, qui flammam, fumumque inter medius eſt, flamma, itaque ſuperpoſita flammæ portio quapiam deſcendere uidetur, propterea flammis deſcenſus attribuendus erat ullus. nam & intermedio illo aere fumus eſt, at adeò tenuis tandem factus, ut uiſum penitus lateat, & à copioſiore, robuſtioreque correptus calore tenuiſsimorum uaporum ritu, qui in paulò ſuperiore aere accenſi ſtellæ, & ueluti currentis, cito omnino pereuntis ſpeciem aſſumunt, uiſilis & ipſe ſit, lucidusque. Non igitur ambiens frigus propterea flãmas conſeruat, quòd eas ad ſuppoſitum nutrimentum detrudit, ſed quia eius uires reformidans inexiſtens calor ſe ſe intrò recipit, colligitque: ità robuſtior factus prius quam materiam, cui inhæret ita tenuem, leuemq; faciat, ut euchere eam queat, ſuppoſitam exuperat; & inflammas agit. & propterea qui maxime languet calor, non quidem magna uehementique, à qua ſcilicet extinguatur, & frequentiſsima ſeruandus eſt: & ſeruari uidetur uentilatione, quòd nimirũ niſi immiſto frigore aſsidue intro agatur, retineaturq; prius omnino euolet, quàm ſubiectam materiam exuperet; robuſtiſsimo autem per rara illa ſatis eſt ſtatim: is enim in ſuppoſitam ſe ſe molem effundit penituſque eam exuperat; & inflammas agit ſecus, atque euinire oportebat, ſi, ut Galeno placet, imminuendus, refrigeranduſque ſit calor: age uero reſpirationis differentias intueamur: ſi quid enim aliud, ipſæ certe, num imminuendi, refrigerandique, an coercendi, & intro agendi, colligendique, & augendi omnino caloris gratia frigidi aeris inſpiratio animalibus tributa ſit, manifeſtare poterunt.

Reſpirationem non imminuendi, ſed intro agendi, atque retinendi caloris gratia animalibus tributam eſſe, eius differentiæ declarant. Cap. VII.

De utilit. reſpira. c. 4.

PUERI (inquit Galenus) pluſquam puberes, & crebrius reſpirant; ſenes contra minus, & rarius: iure ſanè utrunque: quoniam enim puerorum quem " puberũ corpus mollius eſt, laxiuſq; itaq; prõptius " ex illo elabitur calor, ægrius uerò è ſenili arefacto iam, induratoque,

ratoque,

ratoque;utiq; copioſiore,crebroreq; in puerorum, quàm impuberum retinendus eſt frigidi aeris immiſtione:in ſenum uero areſacto iam induratoque,minore atq; rariore. Aeſtate,& calidis omnino in regionibus magna ſit reſpiratio & denſa. Hyeme uero, & frigidis in regionibus minor,& rarior:quod illis periculum imminet ne foras elabatur calor ab externo allectus, & ueluti ad euolandum inuitatus: at non Hyeme à frigore reiectus,& introactus,pęnitusq; materiæ unitus.Non quidem,ſi vt Galeno,atq; Ariſtoteli placet, imminuendus,refrigerandusq; ſit calor, ne nimius factus materia cui inhæret ſtatim abſumpta, omnino pereat ipſe:uel utriuſq; enim teſtimonio robuſtior Hyeme, & ſub frigido omnino degentibus cœlo ineſt calor, quibus itaq; refrigerandus,atq; imminuendus ſit magis, Balnea calida uelocem inquit Galenus,magnam,& Eod.
denſam reſpirationem,frigida uerò contrariam faciunt.rectè ”
ſanè utrumque;illa enim natiuum calorem euocant amplum- ”
que elabenti exitum patefaciunt. itaq; niſi à ualida is repella ”
tur, coerceaturque refrigeratione,ſtatim elabatur: hæc uerò calorem retrudunt,reijciuntque,& corpus coſtipant,conſtringuntque,ut neque elabi uelit, nec aditus exeunti pateat.Vbicunque omnino calor natiuus ab externo quaſi allicitur, & ueluti ad euolandum inuitatur, uel calefacto, ad apertoque corpore calori egreſſus patet, uel quauis occaſione adauctus is, & robuſtior factus maiore egreſſum moliatur ui:quacunq; deniq; ratione ſtrenue euolet,ualidiore retinendus eſt refrigeratione,reſpiratione nimirũ magna,denſa, & ueloci,à qua intro agatur, coerceaturq; calor: quod ſi magna fieri nequeat, uel morbo afflictis organis, uel quòd languidior factus calor huiuſmodi ſubſtinere nequeat,frequẽter fit, ut frequentia uſum expleat, quem magnitudo explere non potuit. tali itaque & magnis in laboribus, & in ardentiſsimis utimur febribus, & maxime languentem iam iam uidelicet elapſurum è lignis ignem debili quidem,ut dictum eſt,at crebra retinemus uentilatione. At ſi natiuus calor ab externo frigore introacto ſit, uel minor...... Deſunt aliqua.

F I N I S.

INDEX.

CAPITVM LIBRI

DE VSV RESPIRATIONIS.

AERIS, qui inſpiratur, portionem ad cerebri efferri ventriculos, ac in iis ſpiritus vniuerſitati eam immiſceri. Cap. I. pag.3.a

Caloris, Frigoriſque Ingenium, & aeris inſpirationem, caloris coercendi, introque agendi gratia animalibus tributam eſſe. Cap. II. pag.4.a

Refrigerandi, imminuendique caloris gratia reſpirationem animalibus tributam eſſe Ariſt. uidetur. Cap. III. pag.5.a

Frigidi aeris inſpirationem retinendi, augendique caloris gratia animalibus traditam eſſe Ariſtotali exiſtimandum omnino fuiße. Cap. IIII. pag.5.a

Refrigerandi caloris gratia reſpirationem alimalibus traditam, & animalium calori frigus commiſtum, & duplicem illius, flammarumque motum eſſe, videtur Galeno. Cap. V. pag.6.a

Frigidis aeris inſpirationem non refrigerandi, imminuendique, ſed retinendi augendique caloris gratia animalibus tributam fuiſſe, magis etiam Galeno, quàm Ariſtoteli exiſtimandum fuiſſe. Cap. VI. pag.6.b

Reſpirationem non imminuendi, ſed intro agendi, atque retinendi caloris gratia animalibus tributam eſſe, eius differentiæ declarant. Cap. VII. pag.7.b

FINIS.